

POSTANOWIENIE

Dnia 21 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku H.O.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 21 marca 2017 r.,

zażalenia organu rentowego na postanowienie Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 25 lipca 2016 r., sygn. akt III AUa .../16,

I. na podstawie art. 350 § 1 k.p.c. prostuje z urzędu niedokładność zawartą w komparycji postanowienia Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 25 lipca 2016 r., sygn. akt III AUa .../16 w ten sposób, że w oznaczeniu sprawy z wniosku w miejsce słów "A. O. Spółka z o.o. w O." wpisuje słowa "H.O.";

II. uchyla zaskarżone postanowienie oraz poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego w O. z dnia 29 marca 2016 r., sygn. akt V U .../14, znosi postępowanie w sprawie od dnia 19 października 2015 r. i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi Okręgowemu w O..

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny [...] postanowieniem z 25 lipca 2016 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w O., zniósł postępowanie w sprawie za okres od 9 marca 2016 r. i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w O.. Ustalił, że Sąd Okręgowy wyrokiem z 29 marca 2016 r. oddalił odwołanie, a postanowieniem z 5 maja 2016 r. uzupełniającym wyrok zasądził od wnioskodawcy A. O.Sp. z o.o. z siedzibą w O. na rzecz organu rentowego 8 300 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Wyrok ten zaskarżyła spółka A.O. Sp. z o.o. Pismem z 20 maja 2016 r. spółka poinformowała Sąd Apelacyjny, że H.O. jedyny członek zarządu spółki A. H.O. Sp. z o.o. w dniu 9 marca 2016 r. złożył rezygnację z pełnienia tej funkcji. Sąd Apelacyjny ustalił, że według aktualnego odpisu z rejestru przedsiębiorców z 6 czerwca 2016 r. brak jest wpisu dotyczącego danych osób wchodzących w skład zarządu ww. spółki, który to organ jest uprawniony do jej reprezentacji. Sąd Apelacyjny wskazał, że brak organu powołanego do reprezentacji strony stanowi tzw. negatywną przesłankę procesową w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c., uniemożliwiającą bieg procesu. Okoliczność tą Sąd jest obowiązany wziąć pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy, a w postępowaniu apelacyjnym, zgodnie z art. 379 pkt 2 k.p.c., stanowi ona podstawę nieważności postępowania. Wyjaśnił, że jeżeli braki uniemożliwiające działanie strony mają charakter następczy, uzasadniają obligatoryjne zawieszenie postępowania w trybie art. 174 § 1 pkt 1 lub 2 k.p.c. Sąd Apelacyjny stwierdził, że wyrok Sądu Okręgowego został wydany po dacie skutecznej rezygnacji H.O. z pełnienia funkcji członka zarządu spółki. Sąd ustalił ponadto, że H.O. jako przedsiębiorca będący osobą fizyczną wykonującą we własnym imieniu działalność gospodarczą dokonał przekształcenia swojej działalności w jednoosobową spółkę kapitałową A. H.O. Sp. z o.o. Zgodnie z art. 584¹ k.s.h. przedsiębiorca przekształcany staje się spółką przekształconą z chwilą wpisu spółki do rejestru (dzień przekształcenia). Sąd stwierdził dalej, że stosownie do art. 584² § 1 k.s.h. spółce przekształconej przysługują wszystkie prawa i obowiązki przedsiębiorcy przekształconego, a zatem w tej sytuacji następuje sukcesja uniwersalna, gdyż zostaje zachowana zasada kontynuacji praw i obowiązków. W spółce powstałej z przekształcenia H.O. był jedynym wspólnikiem i jednocześnie jedynym członkiem zarządu, który jest

organem uprawnionym do reprezentacji spółki. H.O. złożył rezygnację z pełnienia tej funkcji, co zostało dokonane w formie aktu notarialnego 9 marca 2016 r. Uwzględniając powyższe okoliczności Sąd Apelacyjny stwierdził, że osoba prawna – jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nie ma organu ją reprezentującego. Tym samym nie jest należycie reprezentowana, a okoliczność ta stanowi przyczynę nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 2 k.p.c.

Rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego w przedmiocie uchylenia zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w O., zniesienia postępowania w sprawie za okres od 9 marca 2016 r. i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w O. zaskarżył organ rentowy w całości. Zarzucił naruszenie przepisów postępowania, to jest:

(-) art. 379 pkt 2 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji stwierdzenie, że w niniejszym postępowaniu zachodzi nieważność postępowania ze względu na brak organu powołanego do reprezentowania strony spółki A. H.O. Sp. z o.o., choć w istocie spółka ta nie była i nie jest podmiotem decyzji organu rentowego z 1 września 2014 r., a także i postępowania odwoławczego zainicjonowanego wskutek ich zaskarżenia, co potwierdził Sąd Okręgowy w O. prawidłowo przyjmując w ustaleniach wyroku z 29 marca 2016 r., iż sprawa dotyczy H.O., prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą A. H.O.;

(-) art. 386 § 2 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe, błędne zastosowanie i w konsekwencji stwierdzenie nieważności postępowania i uchylenie zaskarżonego wyroku, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością, tj. od 9 marca 2016 r. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania, podczas gdy w niniejszej sprawie nie zachodzi nieważność postępowania.

Organ rentowy argumentował, że przedmiotem rozpoznania w tej sprawie jest odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 1 września 2014 r. w przedmiocie ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za sporne okresy dla ubezpieczonych z tytułu zatrudnienia u płatnika składek H.O. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą A. H.O.. Według organu rentowego, pomimo dokonanego - w trybie art. 584² k.s.h. -

przekształcenia osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą pod firmą A. H.O. w jednoosobową spółkę kapitałową A. H.O. Sp. z o.o. z siedzibą w O., osoba fizyczna H.O. wraz z przekształceniem nie straciła bytu prawnego. Osoba ta nadal pozostaje podatnikiem, na którym ciąży obowiązek zapłaty zobowiązań podatkowych powstałych przed przekształceniem. Zdaniem organu rentowego, zgodnie z celem art. 584² k.s.h. w przypadku przekształcenia przedsiębiorcy jednoosobowego w osobę prawną lub podmiot ustawowy nie można mówić o tym samym podmiocie, bowiem w istocie przekształceniu ulega nie sam podmiot, ale raczej przedmiot działalności, czyli prowadzone przedsiębiorstwo. Osoba fizyczna nie traci swojej podmiotowości prawnej, ale podmiotowość gospodarczą. Organ rentowy podniósł, że to swoiste wyłączenie zasady przejścia prawa i obowiązków w płaszczyźnie prawa podatkowego, co jest zharmonizowane z regulacjami zawartymi w Ordynacji podatkowej, znajduje zastosowanie (poprzez art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych) także w zakresie składek na ubezpieczenie społeczne, które stanowią ciężar publicznoprawny. Organ rentowy podkreślił, że przekształcenie osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą w spółkę handlową nie skutkuje uniwersalnym przejściem na jednoosobową spółkę kapitałową wszelkich, przewidzianych w przepisach prawa podatkowego praw i obowiązków przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną oraz nie czyni tej spółki następcą prawnym osoby fizycznej. W konsekwencji stwierdził, że stroną niniejszego postępowania jest nadal H.O., a nie spółka A. H.O. Sp. z o.o. z siedzibą w O.; a tym samym niezadane jest zarzucanie Sądowi pierwszej instancji nieważności postępowania od 9 marca 2016 r. w warunkach braku organu powołanego do reprezentowania spółki A. H.O. Sp. z o.o. z siedzibą w O..

Organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu [...] oraz zasądzenie od odwołującego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na zażalenie spółka A. H.O. Sp. z o.o. z siedzibą w O. wносиła o oddalenie zażalenia oraz zasądzenie kosztów postępowania według norm

prawem przepisanych. W piśmie zrzucano organowi rentowemu nieprawidłowe oznaczenie w zażaleniu stron postępowania, stwierdzając, że stroną postępowania jest spółka z o.o., co potwierdziły Sąd Okręgowy i Sąd Apelacyjny w swych orzeczeniach, a fakt ten nie był dotychczas kwestionowany przez organ rentowy. Podniesiono, ponadto, że brak właściwej reprezentacji po stronie spółki kapitałowej determinuje obligatoryjność zawieszenia postępowania, a wydanie wyroku w takiej sytuacji stanowi podstawę do stwierdzenia nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy podkreślić, że w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia wniesionego w trybie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy bada wyłącznie to, czy wystąpiły wskazane przez sąd drugiej instancji przesłanki uchylenia zaskarżonego wyroku, którymi są nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy, bądź czy wydanie wyroku przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (por. przykładowo postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2016 r., II UZ 63/16, LEX nr 2191460 oraz powołane tam orzeczenia; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2017 r., IV CZ 86/16, LEX nr 2237421 oraz powołane tam orzeczenia).

Z zaskarżonego wyroku wynika, że wydanie rozstrzygnięcia kasatoryjnego nastąpiło na skutek stwierdzenia przez Sąd Apelacyjny nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym poczynszy od 9 marca 2016 r., to jest od daty skutecznego zrzeczenia się przez jedynego członka zarządu spółki A. H.O. Sp. z o.o. funkcji członka zarządu, ze względu na brak organu powołanego do reprezentowania strony (art. 379 pkt 2 k.p.c.).

Należy zauważyć, że stroną w postępowaniu przed organem rentowym był płatnik składek H.O. prowadzący działalność gospodarczą pod firmą A. H.O.. Postępowanie sądowe w tej sprawie zostało wszczęte na skutek odwołań od decyzji organu rentowego z dnia 1 września 2014 r. wniesionych przez płatnika składek H.O.. Do przekształcenia formy działalności prowadzonej przez płatnika

składek w jednoosobową spółkę kapitałową doszło na podstawie art. 551 § 5 k.s.h. w trakcie postępowania toczącego się przed Sądem Okręgowym (dzień przekształcenia 19 października 2015 r.). Organ rentowy konsekwentnie, przed jak i po dniu przekształcenia, jako stronę postępowania traktował i nadal traktuje wnioskodawcę H.O., a nie spółkę powstałą na skutek przekształcenia formy działalności prowadzonej przez przedsiębiorcę w trybie art. 584¹ k.s.h. i nast.

Dla rozstrzygnięcia tej sprawy kluczową kwestią jest, zatem ustalenie skutków przekształcenia działalność gospodarczej prowadzonej przez wnioskodawcę pod firmą A. H.O. w jednoosobową spółkę kapitałową A. H.O. Sp. z o.o., które miało miejsce w toku postępowania przed Sądem Okręgowym, dla toczącego się postępowania sądowego w sprawie z odwołań od decyzji ustalających podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne pracowników zatrudnionych przez wnioskodawcę.

Sąd Apelacyjny przyjął, że skutkiem przekształcenia, o którym mowa w art. 551 § 1 k.s.h., jest sukcesja uniwersalna, a spółce powstałej z przekształcenia przysługują wszystkie prawa i obowiązki przedsiębiorcy przekształconego stosownie do art. 584² § 1 k.s.h. W konsekwencji za stronę postępowania, na skutek przekształcenia, uznał jednoosobową spółkę kapitałową powstałą z przekształcenia. Wskazuje na to zarówno sentencja jak i uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego. Stanowisko to, zdaniem Sądu Najwyższego, nie jest prawidłowe. Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela pogląd przyjęty w postanowieniu Sądu Najwyższego z 29 stycznia 2016 r., II CZ 94/15 (LEX nr 1982402). W postanowieniu tym Sąd Najwyższy wskazał, że skutkiem przekształcenia przedsiębiorcy w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością przekształceniu ulega nie sam podmiot, lecz przedmiot jego działalności, to jest prowadzone przez niego przedsiębiorstwo. Stwierdził dalej, że po przekształceniu osoba fizyczna przestaje istnieć jedynie jako przedsiębiorca, lecz istnieje nadal jako podmiot prawa; nie staje się też nowym przekształconym podmiotem lecz jest jedynym wspólnikiem spółki. W konsekwencji uznał, że nie mamy tu do czynienia z sukcesją generalną, czy pełną kontynuacją podmiotu przekształcanego w inną postać prawną, które sytuowałyby spółkę przekształconą w sytuacji następcy prawnego jednoosobowego przedsiębiorcy, ale z ograniczonym zakresem

kontynuacji wynikający z art. 584² § 1 k.s.h. Co z kolei oznacza, że wstąpienie utworzonej spółki w prawa i obowiązki związane z działalnością gospodarczą prowadzoną przez jednoosobowego przedsiębiorcę nie skutkuje następstwem prawnym o charakterze ogólnym, a ma jedynie charakter *successio singularis* w rozumieniu art. 192 pkt 3 k.p.c. Oznacza to, jak dalej wyjaśniał Sąd Najwyższy, że przekształcona spółka może wejść w toku sprawy w miejsce przekształconego podmiotu, jednak konieczne jest na to zezwolenie strony przeciwnej. W tym kierunku wypowiedział się również Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 9 grudnia 2014 r., II FSK 1134/13 (LEX 1629989), stwierdzając, że omawiana forma przekształcenia nie jest formą transformacji ustrojowej istniejącego już podmiotu i nie wiąże się z sukcesją prawnopodatkową. Przekształcenie przedsiębiorcy, o którym mowa w art. 584¹ k.s.h., prowadzi do utworzenia spółki prawa handlowego, która wcześniej nie istniała; równocześnie nie ustaje byt prawny osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą. Tym samym nie można stwierdzić, że w przypadku przekształcenia przedsiębiorcy w spółkę prawa handlowego zachowana zostaje ciągłość podmiotowa.

Powyższą argumentację dodatkowo wzmacnia art. 584¹³ k.s.h., zgodnie z którym osoba fizyczna, o której mowa w art. 551 § 5 k.s.h., odpowiada solidarnie ze spółką przekształconą za zobowiązania przedsiębiorcy przekształcanego związane z prowadzoną działalnością gospodarczą powstałe przed dniem przekształcenia, przez okres trzech lat, licząc od dnia przekształcenia.

Uwzględniając powyższe, Sąd Apelacyjny błędnie założył, że na skutek przekształcenia płatnika składek w jednoosobową spółkę z o.o. stroną postępowania, z dniem przekształcenia, w wyniku sukcesji generalnej stała się spółka przekształcona. Przyjęcie takiego założenia skutkowało z kolei błędnym wnioskiem, że postępowanie przed Sądem Okręgowy od dnia rezygnacji jedyne go członka zarządu spółki przekształconej z pełnionej funkcji było dotknięte nieważnością ze względu na brak organu uprawnionego do reprezentacji (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Tym samym za zasadny należy uznać zarzut organu rentowego niewłaściwego zastosowania art. 379 pkt 2 k.p.c.

Mając jednak na względzie okoliczność, że przekształcona spółka nie była podmiotem decyzji organu rentowego z 1 września 2014 r., a także stroną

postępowania zainicjowanego wniesieniem odwołań od tych decyzji, a także, że Sąd Okręgowy jako stronę postępowania sądowego uznał na zasadzie sukcesji generalnej spółkę przekształconą (wniosek taki wynika z oznaczenia stron w sentencji wyroku Sądu Okręgowego z dnia 29 marca 2016 r. jak i oznaczenia stron w sentencji i uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 5 maja 2016 r. uzupełniającego wyrok z dnia 29 marca 2016 r.), postępowanie przed Sądem Okręgowym zostało dotknięte nieważnością. Przyczyną nieważności nie był jednak, jak błędnie uznał Sąd Apelacyjny, brak organu uprawnionego do reprezentowania strony od dnia 9 marca 2016 r. (art. 379 pkt 2 k.p.c.), ale pozbawienie stron możliwości obrony ich praw poczynawszy od dnia przekształcenia formy prowadzonej przez wnioskodawcę działalności w jednoosobową spółkę z o.o. (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Sytuacja ta była wynikiem błędnego przyjęcia przez Sąd Okręgowy, że na skutek przekształcenia, o którym mowa w art. 584¹ k.s.h., doszło do sukcesji generalnej, w konsekwencji uznania, że spółka przekształcona wstąpiła do postępowania w miejsce wnioskodawcy H.O., pomimo braku zgody organu rentowego na takie wstąpienie. Naruszenia te skutkowały pozbawieniem wnioskodawcy możliwości wzięcia udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym nie wcześniej niż od dnia przekształcenia, a następnie przed Sądem Apelacyjnym, odpowiednio pozbawieniem organu rentowego możliwości stanowczego wypowiedzenia się co do zmiany podmiotowej po stronie wnioskodawcy.

W powyższych okolicznościach koniecznym stało się, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. oraz art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. – stosowanych w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oraz w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c., uchylenie postanowienia Sądu Apelacyjnego i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego, zniesienie postępowania za okres do 19 października 2015 r., to jest do daty przekształcenia formy prowadzonej przez wnioskodawcę działalności w jednoosobową spółkę kapitałową, oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Mając na względzie, że w okolicznościach tej sprawy stroną postępowania jest osoba fizyczna – H.O. i nie doszło do wstąpienia do sprawy spółki A. H.O. Sp. z o.o. z siedzibą w O. powstałej z przekształcenia formy działalności prowadzonej

przez wnioskodawcę, Sąd Najwyższy dokonał sprostowania oznaczenia strony postępowania na podstawie art. 350 § 1 k.p.c.

W przedmiocie kosztów postępowania orzekł na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. stosowanych w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

kc